

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 2 maj 1901, kl. 1 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning angående aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättadt småskolelärareseminarium.

I den till Riksdagen den 14 januari innevarande år aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t i punkten 24 under åttonde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet öfver eklesiastikärenden den 11 januari 1901 angifna grunder för aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid af landsting eller stat, som ej i landsting deltagar, inrättadt seminarium för bildande af lärare eller lärarinnor vid småskola och mindre folkskola eller af biträdande lärare eller lärarinnor vid folkskola, med rätt för Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågasvarande ändamål utan hinder deraf, att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum, dels ock, för att i enlighet härmed användas, på ordinarie stat uppföra ett förslagsanslag med titel »bidrag till aflönande af vikarie för lärare vid småskolelärareseminarium» å 2,000 kronor.

Bih. till Riksd. Prot. 1901. 4 Saml. 2 Afd. 4 Häft. (N:is 4—8.)

Departementschefen har till ofvannämnda statsrådsprotokoll erinrat, hurusom, sedan Kongl. Maj:t uti den till 1900 års Riksdag aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof föreslagit Riksdagen att godkänna vissa förändrade grunder i fråga om aflönande i vissa fall af vikarie för extra ordinarie eller biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola samt för lärare eller lärarinna vid mindre folkskola eller småskola, som af sjukdom urständsattes att fullgöra sin tjenst, äfvensom beträffande grunderna för gällande stadganden om aflöning af vikarie för sjuk ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola medgifva viss jemkning, uti en vid samma års riksdag väckt motion föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, att för lärare eller lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltager, inrättadt seminarium för bildande af lärare eller lärarinnor vid dess skolor skulle utgå ersättning till vikarie under sjukdom efter enahanda grunder, som Riksdagen kunde komma att bevilja för lärare eller lärarinnor vid folkskolor, samt att de förmåner, som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle för sistnämnda lärare eller lärarinnor utgå till vikarien af skoldistriktet, vid seminarium skulle utgå af landstinget eller staden.

Till stöd för det i denna motion framställda förslag hade erinrats, hurusom enligt Kongl. Maj:ts omförmälda proposition lärare eller lärarinnor vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltager, inrättadt seminarium för bildande af lärare eller lärarinnor vid småskolor eller mindre folkskolor ej skulle komma i åtnjutande af förmånen att erhålla ersättning till vikarie under sjukdom, men att, då sistnämnda lärare eller lärarinnor vore, enligt kongl. kungörelsen den 27 maj 1898, berättigade att uppbära bidrag af statsmedel enligt samma grunder, som gälde med afseende på de lönetillskott, hvilka utginge till skoldistrikt för aflönande af lärare och lärarinnor vid distriktets folk- och småskolor, jemväl de förmåner med afseende å ersättning till vikarie under sjukdom, som Kongl. Maj:t föreslagit skola utgå till lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor samt biträdande lärare eller lärarinnor vid sistnämnda skolor, borde tilläggas lärare eller lärarinnor vid ifrågasvarande seminarier.

Hvad Kongl. Maj:t i nyssnämnda proposition föreslagit hade i hufvudsak vunnit Riksdagens bifall.

Beträffande åter förberörda motion hade Riksdagen i skrifvelse den 14 maj 1900 anmält, att Riksdagen funnit motionens syfte behjertansvärdt, men att, då bestämmelser i fråga om ersättning åt vikarie för lärare och lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltager, inrättadt seminarium syntes böra föregås af utredning, bland

annat, på hvad sätt landstinget eller staden borde bidraga till vikariens aflönande, motionen föranledt Riksdagen allenast att hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor statsbidrag kunde lemnas till aflönande af vikarier för sådana lärare och lärarinnor vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltaga, inrättadt lärare- eller lärarinneseminarium, hvilka af sjukdom urståndsattes att sin tjänst fullgöra, samt att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Sedan Riksdagens beslut i anledning af Kongl. Maj:ts proposition blifvit inför Kongl. Maj:t anmäldt, hade Kongl. Maj:t den 1 juni 1900 utfärdat kungörelse angående aflönande af vikarie för lärare vid folkskola eller småskola under tjänstledighet på grund af sjukdom.

Beträffande den inom Riksdagen väckta frågan om statsbidrag till aflönande af vikarie vid småskolelärareseminarier har departementschefen vidare anfört följande:

Då, såsom uti den inom Riksdagen förekomna motion anförts, landsting eller stad, som ej i landsting deltog, egde att till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landstinget eller staden inrättadt småskolelärareseminarium uppbära bidrag af allmänna medel enligt samma grunder, som gälde med afseende på de lönetillskott, hvilka af statsmedel utginge till skoldistrikt för aflönande af lärare och lärarinnor vid distriktets folk- och småskolor, syntes det departementschefen vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att lärare — under hvilken benämning departementschefen här likasom i det följande äfven inbegrepe lärarinnor — vid ifrågavarande seminarier bereddes samma förmån, som lärare vid folkskolor och småskolor åtnjöte, att vid sjukdomsfall under vissa vilkor få hjälp till aflönande af för dem förordnad vikarie.

Denna förmån ansåge departementschefen dock icke, lika litet som för lärare vid folkskolor och småskolor, böra tillkomma lärare vid dessa seminarier under tillfälliga och kortvariga sjukdomsfall; utan syntes departementschefen läraren böra ensam aflöna den vikarie, som endast en kortare tid uppehölle hans tjänst. Kostnaderna för vikariens aflöning under några dagar eller en eller annan vecka blefve nemligen icke synnerligen känbara för den sjuke läraren; och drabbade dessa kostnader honom ensam, undginge man de besvär och svårigheter, som särskildt vid kortvariga sjukdomsfall kontrollen öfver att vilkoren för erhållande af hjälp till vikariens aflöning vore uppfyllda och réquisitionen af de för ändamålet erforderliga medel måste medföra. Dessutom ut-sattes läraren, om han vid kortvariga sjukdomsfall ensam måste aflöna

vikarie, icke för frestelsen att äfven vid sjukdomsfall, som vore så lindriga, att de icke utgjorde verkliga hinder för ett nöjaktigt utöfvande af tjensten, begära tjänstledighet. Då det beträffande lärare vid folkskolor och småskolor blifvit stadgadt, att en månad vore den kortaste tidrymd, hvarunder lärare måste på grund af sjukdom oafbrutet vara tjänstledig och vikarie för honom förordnad, för att rätt till hjälp vid vikariens aflönning skulle inträda, syntes departementschefen samma föreskrift böra tillämpas äfven då frågan gälde lärare vid ifrågavarande seminarier.

Vidare syntes det departementschefen lämpligt, att hjälp till vikaries aflönande vid sjukdomsfall årligen lemnades endast för högst åtta kalendermånader, eller samma tid, för hvilken lönetillskott af statsmedel utginge till lärarens aflönande.

Beträffande maximitiden för åtnjutande af bidrag till vikaries aflönande, vore genom förenämnda kungörelse den 1 juni 1900 stadgadt, att sådant bidrag icke utginge för mera än högst sexton läsmånader under de tre första åren af extra ordinarie eller biträdande lärares vid folkskola eller lärares vid mindre folkskola eller småskola tjänstetid samt ej heller för mera än högst sexton läsmånader under den derefter följande tjänstetiden, så framt icke läraren under de tre närmast föregående åren sjelf tjenstgjort minst åtta läsmånader eller den kortare tid, under hvilken undervisningen i den skola, hvori han vore anställd, på grund af Kongl. Maj:ts särskilda medgifvande årligen meddeladas. Beträffande ordinarie lärare vid folkskola förekomme deremot icke någon sådan begränsning af tiden för statsbidrags åtnjutande. Då lärarne vid ifrågavarande seminarier, enligt hvad departementschefen trodde sig veta, i allmänhet vore anställda med ömsesidig rätt till uppsägning på viss tid och då vederbörande landsting eller stad när som helst kunde fatta beslut om indragning af deras platser, ansåge departementschefen desse lärare böra betraktas såsom extra ordinarie lärare och sålunda med afseende å maximitiden för statsbidrags åtnjutande likställas med extra ordinarie lärare vid folkskolor och lärare vid småskolor.

Enligt nämnda kungörelse ålåge det ordinarie lärare, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, att, då på grund af sjukdomsfall behof af vikarie för honom inträdde, ensam utgöra vikariens aflöningsförmåner. Hvad sålunda vore stadgadt gälde äfven i fråga om icke ordinarie lärare, som efter uppnådd ålder af sextio år på föreskrifvet sätt förklarats berättigad till helt ålderdomsunderstöd. Samma bestämmelse ansåge departementschefen böra tillämpas jemväl på lärare vid småskoleläraresseminarier, hvilka

vid sextio års ålder blifvit förklarade berättigade att uppbära hel pension, eller, då fråga vore om småskolelärare, helt ålderdomsunderstöd, i händelse Riksdagen bifölle Kongl. Maj:ts den 21 december 1900 beslutade framställning om rätt till delaktighet i småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt för vid landstingsseminarium anställd småskolelärare.

Arfvode till vikarie för lärare vid ifrågavarande seminarier borde, enligt departementschefens förmenande, utgå med samma belopp, som vore stadgadt beträffande vikarie för folkskolelärare eller småskolelärare, så att vikarie för examinerad folkskolelärare borde i arfvode åtnjuta minst 600 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 75 kronor för läsmånad, vikarie för examinerad småskolelärare minst 300 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 37 kronor 50 öre för läsmånad samt vikarie för icke examinerad småskolelärare minst 250 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 31 kronor 25 öre för läsmånad. I de flesta fall skulle det, enligt departementschefens åsigt, blifva nödvändigt för landstingen och de städer, hvarom här vore fråga, att till vikarie för sjuk lärare betala högre arfvode än förenämnda belopp, men landstingen och nämnda städer borde fördenskull icke i fråga om statsbidrag erhålla bättre ställning än andra städer och kommuner, som för att erhålla dugande lärare vid sina folkskolor måste förbinda sig att gifva dem löner, hvilka vore högre än de i lag bestämda minimilönerna. I förhållande till dessa borde, enligt departementschefens mening, det bidrag af allmänna medel, som landsting och förstnämnda städer skulle få rätt att uppbära till aflönande af vikarie för sjuk lärare, beräknas.

För beräkningen af detta bidrag hänvisade departementschefen äfven här till omförmälda kungörelse den 1 juni 1900. Deri stadgades, att arfvode till vikarie för sjuk lärare vid folkskola eller småskola skulle gäldas af staten, skoldistriktet och den tjenstledige läraren samt att vikariens aflöning skulle utgöras sålunda, att läraren af sin lön afstode ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, samt två tredjedelar af samma minimiaflöning utginge af statsmedel och återstoden erlades af skoldistriktet, hvilket det jemväl ålåge att förse vikarien med bostad jemte vedbrand eller ock lemna ersättning därför äfvensom att, der så ifrågakomme, godtgöra honom resekostnad. Enligt departementschefens förmenande borde dessa bestämmelser tillämpas äfven beträffande sättet, hvarpå arfvode till vikarie för sjuk lärare vid småskolelärareseminarium skulle utgöras, gifvetvis med den förändring, att den del af vikariens arfvode, som enligt nämnda kungörelse skulle utgå från distriktet, i förevarande fall skulle erläggas

af landstinget eller staden, som derjemte borde lemna vikarien ersättning för bostad med vedbrand, beräknad efter minst 50 kronor för åtta månaders undervisningstid, äfvensom godtgörelse för resekostnad.

Beträffande öfriga villkor för erhållande af statsbidrag till vikaries aflönande samt de fall, då vikariens aflöningsförmåner skulle utgöras af läraren ensam, hänvisade departementschefen till kongl. kungörelsen den 1 juni 1900.

Hvad anginge de kostnader, som genom föreliggande förslag skulle uppkomma för statsverket, kunde desamma icke med bestämdhet angifvas, enär något material, hvarpå man kunde bygga tillförlitliga beräkningar uti ifrågavarande hänseende, icke funnes. Af de till ecklesiastikdepartementet insända uppgifter å de från länens ränterier under år 1899 utbetalda lönetillskott åt lärare och lärarinnor vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade seminarier inhämtades emellertid, att antalet sådana lärare, för hvilkas aflönande statsbidrag lemnats, under sistnämnda år utgjort 20, af hvilka 3 aflagt småskolelärareexamen och de öfriga folkskolelärareexamen. Detta antal ansåge departementschefen dock inom den närmaste framtiden komma att åtminstone fördubblas dels genom inrättande af nya seminarier, dels ock genom anställande i större utsträckning än hittills af lärare med den kompetens, att statsbidrag för deras aflönande kunde erhållas. Beräknade man sålunda antalet lärare till 40, af hvilka 8 aflagt småskolelärareexamen och de öfriga folkskolelärareexamen, samt antog, att fjerdedelen af detta antal vore sjuka oafbrutet under fyra månader om året, skulle till vikarier utgå af allmänna medel för två småskolelärare 200 kronor och för åtta folkskolelärare 1,600 kronor eller tillhoppa 1,800 kronor. Om sålunda för ifrågavarande ändamål anvisades ett anslag å 2,000 kronor, ansåge departementschefen detta anslag under den närmaste tiden komma att blifva för ändamålet tillräckligt. Anslaget borde emellertid bestämmas såsom förslagsanslag.

Departementschefen ansåge således, att i fråga om rätt att komma i åtnjutande af statsbidrag i förevarande afseende följande bestämmelser borde blifva gällande:

»1) att, då lärare eller lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättadt småskolelärareseminarium, till hvilkens aflönning bidrag af allmänna medel utgår, på grund af sjukdom åtnjuter tjänstledighet och vikarie för honom eller henne är förordnad under oafbrutet minst en månad af den fastställda undervisningstiden af åtta månader om året, vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande varar, skall åtnjuta arfvode, derest han aflagt folkskolelärareexamen,

efter minst 600 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 75 kronor för läsmånad, hvarje månad beräknad till 30 dagar, om han aflagt småskolelärareexamen eller blifvit af folkskoleinspektör pröfvad, enligt § 6 i nådiga kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, efter minst 300 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 37 kronor 50 öre för läsmånad samt, om han är oexaminerad, efter minst 250 kronor för ofvannämnda undervisningstid eller 31 kronor 25 öre för läsmånad, hvarjemte vikarien skall erhålla ersättning för bostad med vedbrand, beräknad efter minst 50 kronor för åtta månaders undervisningstid, äfvensom undfå godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakommer;

2) att, om enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf tjänstledigheten åtnjutes, är sådan, att densamma gör läraren eller lärarinnan oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjänst, men ej af sådan beskaffenhet, att vid betygets utfärdande läkaren efter omsorgsfull undersökning anser sannolikt, att sjukdomen för all framtid hindrar den sjukes återinträde i tjänstgöring, samt den tjänstledige läraren eller lärarinnan icke uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension eller helt ålderdomsunderstöd, vikariens aflöning skall utgöras sålunda, att den tjänstledige läraren eller lärarinnan af sin lön afstår ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, samt två tredjedelar af samma minimiaflöning utgå af statsmedel och återstoden erlægges af landstinget eller staden, som jemväl skall lemna vikarien ersättning för bostad med vedbrand äfvensom, der så ifrågakommer, godtgöra honom resekostnad;

3) att, då oexaminerad vikarie förordnas, statsbidrag till dennes aflöning må på nämnda sätt utgå, derest vederbörande inspektör vitsordar, att vikarien befunnits duglig;

4) att, då enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf lärare eller lärarinna vid ifrågavarande seminarier åtnjuter tjänstledighet, är af sådan beskaffenhet, att vid betygets utfärdande läkaren efter omsorgsfull undersökning anser sannolikt, att läraren eller lärarinnan till följd deraf är urståndsatt att vidare återinträda i tjänstgöring, vikariens aflöning skall utgöras af den tjänstledige läraren eller lärarinnan utan bidrag af statsmedel eller från landstinget eller staden;

5) att lärare eller lärarinna, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension eller helt ålderdomsunderstöd, skall, då på grund af sjukdomsfall behof af vikarie för

honom eller henne inträder, ensam utgöra vikariens aflöningsförmåner.

6) att bidrag af statsmedel eller från landstinget eller staden till vikaries aflönande icke utgår för mera än högst sexton läsmånader under de tre första åren af lärares eller lärarinnas tjänstetid samt ej heller för mera än högst sexton läsmånader under den derefter följande tjänstetiden, så framt icke läraren eller lärarinnan under de tre närmast föregående åren sjelf tjenstgjort minst åtta läsmånader; samt

7) att hvad här är föreslaget icke gäller i fråga om tjänstledighet, som åtnjutes af vikarierande lärare eller lärarinna, utom i det fall att nämnda lärare eller lärarinna uppehåller tillfälligtvis ledig befattning.»

Under åberopande af hvad han sålunda anfört, hemställde departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att dels godkänna de af departementschefen förut angifna grunder för aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättadt seminarium för bildande af lärare eller lärarinnor vid småskola och mindre folkskola eller af biträdande lärare eller lärarinnor vid folkskola, med rätt för Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranledde, meddela understöd af statsmedel för ifrågakarande ändamål utan hinder deraf, att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum, dels ock, för att i enlighet härmed användas, på ordinarie stat uppföra ett förslagsanslag med titel »bidrag till aflönande af vikarie för lärare vid småskolelärareseminarium» å 2,000 kronor.

Slutligen har departementschefen yttrat, att, derest hvad han sålunda hemställt, vunne Kongl. Maj:ts bifall och jemväl blefve af Riksdagen godkänt, Kongl. Maj:t kunde antagas framdeles komma att meddela närmare föreskrifter i fråga om den administrativa anordningen och sättet för utbetalningen af vikaries aflöningsförmåner i förevarande hänseende.

Då det förslag, som sålunda med föranledande af 1900 års Riksdags ofvan omförmälda, till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse blifvit Riksdagen förelagdt, icke gifvit utskottet anledning till någon erinran, hemställer utskottet,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må

a) godkänna de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1901 angifna grunder för aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller

lärarinna vid af landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättadt seminarium för bildande af lärare eller lärarinnor vid småskola och mindre folkskola, eller af biträdande lärare eller lärarinnor vid folkskola med rätt för Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder deraf, att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum; samt

b) för att i enlighet härmed användas, på ordinarie stat uppföra ett förslaganslag med titel »bidrag till aflönande af vikarie för lärare vid småskolelärarseminarium» å 2,000 kronor.

Stockholm den 2 maj 1901.

På det sammansatta utskottets vägnar:

O. W. REDELIUS.
